

دادنامه

نقیسه ابراهیم زاده انتظام

زنگ‌زدایی از ذهن زندان زده قضات با بخشنامه رئیس قوه قضائیه

زندان جزای پاکبازی عاشقانه نیست!

از قوانین موجود با متون اسلامی سازگار نبود؛ از طریق مجلس شورای اسلامی اصلاح و از سوی دیگر منجر به صدور بخشنامه بالا؛ از سوی دستگاه قضا شد.

■ **بخشنامه پشت بخشنامه**

اگرچه افزایش آمار زندانیان مهریه در ماه‌های اخیر و در پی بی ثباتی بازار و افزایش نامتعارف قیمت سکه بسیار مورد توجه قرار گرفته اما آمار بالای زندانیان مهریه برای جامعه مسئله تازه‌ای نیست و سال‌ها مورد انتقاد بوده است. به طوری که تابستان سال ۹۱ هم آیت‌الله لاریجانی با صدور بخشنامه‌ای کاهش آمار زندانیان مهریه را هدف گرفت.

در آن زمان نیز ماده ۲ قانون اجرای محکومیت‌های مالی ۳ هزار و ۵۰۰ نفر از مردان ناتوان از پرداخت مهریه را راهی زندان کرده بود و سال‌های ۸۹ و ۹۰ با بیش از ۲۰ هزار زندانی

مهریه در این رابطه رکورددار شدند.

در نهایت نیز افزایش آمار زندانیان دیه و مهریه و تأکید مقام معظم رهبری برای زندان‌زدایی باعث شد قوه قضائیه این موضوع را با حضور کارشناسان داخل قوه قضائیه و خارج آن مورد بررسی قرار دهد.

پس از بررسی‌های گسترده و تحقیقات جامع در این خصوص آیین‌نامه‌ای برای حل این مشکل از سوی رئیس قوه قضائیه تهیه شد و کار به صدور بخشنامه اصلاحیه بند ج ماده ۱۸ آیین‌نامه نحوه اجرای محکومیت‌های مالی رسید که طبق آن زندانیان دیه و مهریه که یا قطعاً معسر هستند یا دلیلی بر معسر نبودن آنان در دست نیست آزاد می‌شدند و محکومین با این شرایط به زندان نمی‌رفتند.

■ **زور مجلس هم نرسید!**

بعداز ابلاغ این بخشنامه از سوی رئیس دستگاه قضا حلال‌نوبت مجلس بود که به منظور باز گذاشتن دست قضات دادگاه‌ها برای آزاد کردن محکومان دیه گامی بردارد. تصویب قانون جدید نحوه اجرای محکومیت‌های مالی در سال ۹۳ نیز اقدامی بود که مجلس در این راستا انجام داد.

طبق ماده ۱۳ این قانون: «اگر استیفای محکوم‌به (در اینجا: مهریه) از طرق مذکور در این قانون ممکن نشود، محکوم‌علیه (در این‌جا: زوج) به تقاضای محکوم‌له (در این‌جا: زوجه) تا زمان اجرای حکم یا پذیرفته‌شدن ادعای اعسار او یا جلب رضایت محکوم‌له (در اینجا: زوجه) حبس می‌شود.» بنابراین بر خلاف «حبس ناشی از مجرمیت»، «حبس ناشی از محکومیت‌های مالی» علی‌القاعده روز تا دیه محکوم‌به (در این‌جا: مهریه)؛ بوم‌الاداء، ادامه خواهد داشت مگر اینکه محکوم‌علیه (در این‌جا: زوج) بتواند به هر طریقی رضایت محکوم‌له (در این‌جا: زوجه) را اخذ کرده یا این‌که اعسار خود را ثابت کند.

همچنین به موجب ماده ۶ قانون جدید: «معسر کسی است که به

د

د

در نظام حقوقی ما با زوج معامله یک بدهکار می‌شود. در صورتی که عقد نکاح معامله مقابله‌ای و بر سر کالا نیست که ثمن و مثنی داشته باشد. ما در کشورمان روش بسیار نامناسبی را پیش گرفته‌ایم و پسر و دختری را که قصد آغاز یک زندگی مشترک دارند به مثابه طرفین یک معامله مالی و مقابله‌ای تلقی و زوج را بدهکار مهریه تصور می‌کنیم که اگر بدهی‌اش را پرداخت نکند باید به زندان برود. این واقعا مضحک و اهانت‌سنگینی به نهاد خانواده و آن دختر است

حقوق

سرویس اجتماعی ۰۸۸۴۹۸۴۰

مهریه چیست و چرا

اجتناب از پرداخت مهریه

مستلزم بازداشت بدهکار است.

وی می‌افزاید: مهریه هدیه مستحبی است که زوج حین‌العقد باید به زوجه پرداخت کند و در عقد نکاح تأکید شده که باید مهریه معلوم و معین باشد (الف، منزل مسکونی که عرفاً در شأن محکوم‌علیه (در این‌جا: زوج) در حالت اعسار او باشد؛ ب) اثاثیه مورد نیاز زندگی که برای رفع حوایج ضروری محکوم‌علیه (در ادامه می‌دهد: متأسفانه در سال‌های اخیر در نتیجه بیماری اجتماعی (ج) آذوقه موجود قدر احتیاج محکوم‌علیه (در این‌جا: زوج) و افراد تحت تکفل وی برای مدتی که عرفاً آذوقه ذخیره می‌شود؛ د) کتب و ابزار علمی و تحقیقاتی برای اهل علم و تحقیق متناسب با شأن آنها؛

ه) وسایل و ابزار کار کسبه، پیشروان، کشاورزان و سایر اشخاص که برای امرام معاش ضروری آنها و افراد تحت تکفلشان لازم است؛ و) تلفن مورد نیاز مدیون؛

ز) مبلغی که در ضمن عقد اجاره به موجر پرداخت می‌شود، مشروط بر این‌که در پرداخت اجاره‌بها بدون آن موجب عسر و حرج شود و عین مستأجره مورد نیاز مدیون بوده و بالاتر از شأن او نباشد.» با وجودی که کارشناسان و قضات دادگاه‌های خانواده ابراز امیدواری کردند این سری اقدامات در ابتدای دهه ۹۰ به کاهش پرونده‌های طلاق و زندانیان مهریه در کشور بینجامد، گزارش‌ها نشان می‌دهد که امروز و بعد از گذشت شش سال از ابلاغ آن آمار زندانیان مهریه به صورت تصاعدی رو به افزایش است و بخشنامه ۲۴ مهر دستگاه قضا حکم ترجیح‌بد بخشنامه مردان ۹۱ را داراست.

رشد ۷۱ درصدی زندانیان مهریه نسبت به سال ۹۳ نشان می‌دهد این بخشنامه‌ها تغییری در روند قضاوت در محاکم نداشته‌اند. ■ **بشت میز قضاوت و وکالت**

میرمسعود مظاهری، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قضایی و وکیل دادگستری به «جوان» می‌گوید: براسای حل معضل مهریه در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، حقوقی، فقهی و قضایی ابتدا باید بدانیم که ماهیت

کدام مهریه را هم می‌دهند و هم می‌گیرند؟!‌

مهریه ماده‌ای است از یک آیین‌نامه کلی که طرح آن در متن خلقت ریخته شده و با دست فطرت تهیه گردیده است. در اسلام هم مهریه یک چیز ابداعی و اختراعی نبوده بلکه اسلام مهریه را به حالت فطری و طبیعی آن بر گردانید.

قرآن کریم با لطافت و طرافتی بی‌ظنیری می‌گوید: «وَاتَوَاتُوا مَا وَعَدَدْتَهُمْ نَخْلًا» (سوره نساء/ایه ۴)؛ یعنی مهریه زنان را که به خود آنها تعلق دارد (نه به پدران یا برادران آنها) و عطیه و پیشکشی است از جانب شما به آنها به خودشان بدهید. قرآن کریم در این جمله کوتاه به سه نکته اساسی اشاره کرده است: اولاً با نام صدقه یاد کرده است نه با نام مهریه زیرا نشانه راستین بودن علاقه مرد است. دیگر اینکه با ملحق کردن ضمیر «هَرُّ» به ایسن کلمه می‌خواهد بفرماید که مهریه به خود زن تعلق دارد نه پدر و مادر، مهریه مزد پرورش و شیردادن و تغذیه و خوراک او نیست. سوم اینکه با کلمه نخله جمله کاملاً تصریح می‌کند که مهر هیچ عنوانی جز عنوانی تقدیمی و پیشکشی و عطیه و هدیه ندارد.

بنابراین مهریه از احساسات دقیق و عطفوت‌آمیز مرد ناشی شده‌نه از احساسات خشن و مالکانه‌او. آنچه از ناحیه زن در این امر دخلت داشته، حسن خودداری مخصوص او بوده نه ضعف و بی‌اراده بودن. او مهریه تدبیری است از ناحیه قانون خلقت برای بالا بردن ارزش معنوی زن و قرار دادن او در سطح عالی‌تر. گذشته از اینها می‌توان مهریه را به عنوان یک پشتوانه اجتماعی برای زن

۹ جوان

روزنامه جوان | شماره ۵۵۰۰

نهاد خانواده و آن دختر است.

این کارشناس علوم قضایی سلیقه و آموزش قضات را در این راستا مؤثر می‌داند و می‌گوید: در حال حاضر در دادگاه‌ها به نحوی با مسئله بر‌خورد می‌کنیم که انگار کالایی به فروش رفته و ثمن معامله پرداخت نشده‌است. با این کار هم نهاد خانواده را به چالش کشیده‌ایم و هم معضلی را برای جوانان ازدواج کرده درست کرده‌ایم و هم مشکل مضاعفی را به جامعه تحمیل کرده‌ایم. مردم را در زندان می‌کنیم و مبنای بسیاری از مفاسد را می‌چینیم. از ابتدا مشخص است که حرکت نادرستی است.

وی معتقداست باید قوانینی در کشور وضع شوند که جلوی مهریه‌های بدون مبنای شرعی و عقلی گرفته شود و در این راه به روش انمه اظهار(ع) و حضرت زهرا(س) تأسی کنیم.

مظاهری حفظ و تأمین حقوق زن در جریان مهریه‌های سنگین را رد و تأکید می‌کند: اتفاقاً نگاه کالایی به زن در جریان داد و ستد مهریه بزرگ‌ترین توهین به او است و برخلاف باور عموم تضمینی برای آینده زن نیست. در مقابل باید‌ساز و کاری در قوانین تمهید شود که زنان از طریق ارتقای سطح تحصیل و اشتغال توانمند شوند و از این طریق دنبال تضمین آینده خود باشند نه با زندان انداختن شوهرانشان. شما به دادگاه‌های خانواده سری بزنید و ببرسید چند درصد این مهریه‌ها منتهی به وصول می‌شود

و چند درصد خانواده‌هایی که در آنها زن مهریه‌اش را مطالبه کرده به ساحل آرامش و دوستی و رفاقت رسیده‌اند. این عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قضایی یادآور می‌شود: مطمئن باشید زنی که دنبال گرفتن مهریه‌اش می‌رود اول از همه تمام مهر و محبتش را از شوهرش کند و برسد و گر نه کدام مرد است که چنین مهریه‌هایی را پرداخت کند و بخواهد زن را هم طلاق دهد و کدام دادگاهی است که هم حکم به پرداخت مهریه و هم حکم به طلاق بدهد. هیچ کدام این کار نمی‌کنند چون در روابط اجتماعی بین زن و شوهر هم باید تعادل اقتصادی برقرار شود و باشد.

وی اظهار می‌کند: کدام منطقی حکم می‌کند که تمام سرمایه عمر یک مرد که مثلاً شده یک خانه یک میلیاردی بابت مهریه ۵۰۰ سکه‌ای همسرش از دستش برود و تازه بدهکار هم بشود و به زندان هم برود؟ وجدان کدام قاضی قبول می‌کند که این مرد را از حیز وجود ساقط کند بابت چند سال زندگی یک زن او. مظاهری تأکید می‌کند: اساس اسلام مبتنی بر عدالت است و مطلقاً چنین وضعیتی را نمی‌پسندد. اصلاً قاعده‌ای که به لحاظ شرعی مورد تصالب اصحاب است یعنی همه فقها اعم از شیعه و

سنی آن را پذیرفته‌اند و جزو اصول عقاید حقوقی اسلامی می‌دانند قاعده لاضرر و لاضرار فی‌الاسلام است. هیچ وقت احکام اسلامی منجر به یک ضرر غیرقابل توجیه و غیر منطقی نمی‌شوند. هیچ کدام از قوانین اسلامی مردم را به عسر و حرج نمی‌اندازند. مهریه با کیفیتی که در جامعه ماجرا می‌شود جز تزلزل بنیان خانواده و دامن زدن به اختلافات خانواده‌ها لطمه دیگری ندارد و لذا نباید نگاهمان را به مهریه و ساز و کارش اصلاح کنیم و تغییر دهیم. این کارشناس علوم قضایی بر این باور است که اصلاً نباید بدهکاران مهریه را به حبس فرستند و دستگاه قضا دولت نباید در مقام حمایت از کسی بربیاید که مهریه‌های نجومی و غیر منطقی را مطالبه می‌کند چه برسد که بخواهد بدهکار را زندانی کند.

وی تأکید می‌کند: دولت نباید بر مبنای یک بیماری فرهنگی و اجتماعی هزینه‌های بی‌حد و انتهای خود صرف کند. جوانی را به زندان بیندازد و روزی حدود ۱۶۰ هزار تومان برای او هزینه کند. از کار بیکارش کند. او را بی‌آبرو کند و در معرض ابتلا به مشکلات روحی و روانی و جسمی قرار دهد. این جوان سابقه‌دار شده و در زندان با پاندهای تنبهار کم آشنا می‌شود و عرق زندان هم از پشیمانی‌اش ریخته و احساس بی‌آبرویی می‌کند. یعنی دولت با دست خود برای جامعه تولید مجرم کرده است. مطمئن باشید کسانی که بابت مهریه زندان می‌روند آخرش از زوجه و خانواده‌اش انتقام می‌گیرند و

باب ارتکاب جرائم بعدی هم باز می‌شود.

این استاد دانشگاه تصریح می‌کند: برای ادامه روند موجود در رسیدگی به پرونده‌های مهریه باید مزایا و معایب را در دو کفه ترازو بریزیم و موضوع را تدبیر کنیم.

در حال حاضر مهریه‌های سنگین بانوان به یک طنز در میان مردم تبدیل شده است که یک نوع اهانت به زنان است. دیه زنی که مهریه‌اش ۵۰۰ سکه است و با قیمت روز ۲ میلیارد و خرده‌ای می‌شود ۱۵۰ میلیون تومان است و این موضوع به خاطر مشکلات قانونگذاری است و ربطی هم به نصف بودن اثر ندارد.

به هر رو در صورتی که قضات مُر بخشنامه رئیس قوه قضائیه را اجرا کنند، بدیهی است باید محکومان مهریه که در زندان هستند و در خواست تعدیل (افزایش مهلت پرداخت اقساط یا کمتر شدن میزان هر قسط) بدهی سکه طلاق را از دادگاه دارند، دوباره با توجه به وضعیت مالی آنها پرونده‌شان مورد رسیدگی قرار گیرد و آزاد آنها و کاهش حداقل ۳ هزار نفری جمعیت کیفری شویم.

